

O JOZOVI

ŠVEC MAREK MĚL DVA SYNY, JOZU A JANKA. JOZA byl také ševcem; ale hrdý a urputný ve svém jednání, nesrovnával se s nikým, a proto jej také nikdo nemiloval. Janek nebyl ničím; ale všechno, co viděl, uměl hned udělat, jen když chuti nabyl. Byl dobromyslný, chytrý, služebný a přitom velmi hezký chasník, jenže se nechtěl ničemu pořádnému učit, a proto mu bratr, který ho v nenávisti měl, hloupý Janek říkal. Otec ale navzdor tomu Janka přece radší měl.

Jednou řekl Joza k otci: „Milý tatíčku, já umím sice dost, ale přece bych se mohl ještě něčemu jinému ve světě naučit, nechte mě tedy jít do světa.“

„Inu, když chceš, nebudu ti zbraňovat.“ A tak se odebral Joza do světa.

Když šel již třetí den, přišel na mez, tam si sedl, a maje z domova ještě kousek chleba, začal jísti. Tu se okolo něho obsypaly tisíce mravenců; všickni po něm lezli, jako by ho o kousek prosili. On je ale zlostně se sebe smíтал a ani drobečku jim nedopřál.

„Počkej, počkej, my ti také nepomůžem,“ křičely na něho ty příčinlivé zvířátka. On si toho ale nevšimnul a šel dále.

Třetí den opět přišel na zelenou louku, a tam se dva čerti prali. „Pojď a pomoz mi, Jozo,“ křičel jeden na něho. Ale on se obrátil a řekl mrzutě: „Co mi do tebe, pro mne se třeba zabíte, co je do vás!“

„Jdi, jdi,“ křičeli zase čerti, „však my ti také nepomůžem.“ On se ale více po nich neohlídl a šel dále.

Přišel k jezeru a tu viděl na kraji ležet velikého kapra, an sebou na suchu sem tam hází a do vody si pomoci nemůže. „Prosím tě, Jozo, hod' mě do jezera,“ prosil kapr, když k němu švec přišel.

„I dejte mi všickni svatý pokoj a pomozte si každý sám,“ prohodil tento a nechal kapra v blátě.

„Však já ti také nepomohu,“ křičel za ním kapr. On se mu ale vysmál a šel dále.

Chodil dlouho po světě, nedostal ale žádné práce a všude se mu zle vedlo. Musel se tedy zase domů vrátit.

„Toť jdeš brzy domů, Jozo,“ řekl Janek, když bratra spatřil, „a myslím, že mnoho nepřinášíš!“

„Počkej,“ odsekl tento, „teď půjdeš ty, a uvidíme, o mnoho-li chytřejší se vrátíš a co s sebou přineseš.“

„I toť se ví že půjdu, proč bych nešel?“ odpověděl Janek opravdově. Mrzel se na to, že ho Joza za tak hloupého drží, i chtěl tedy dokázat, že není bez hlavy, a řekl to otcí.

„I copak ti to napadlo, Janku,“ podivil se starý Marek, „že chceš jít do světa? zůstaň raději doma a uč se něčemu; copak myslíš, že ti budou jinde pečení ptáci do huby lítat?“

„To já všechno vím, od bratra si ale nenechám déle hlupáků přezdívatí,“ řekl rozhorlený Janek.

„Inu jdi si, když jinak nechceš, ale jen se něčemu ve světě nauč.“ A tak se milý Janek na cestu přichystal.

Navečer před tím dnem, kde měl z domu jít, vzal ho Marek za ruku a vedl do sklepa, který byl několik kroků za chalupou. Když do něho vešli, odvalil švec v koutě kámen a vytáhl maličkou láhvičku, která nějakou vodou naplněna byla. „Vidíš, Janku,“ řekl synovi, „tuhle vodičku jsem dostal na památku od jednoho velmi učeného muže, kterému jsem z neštěstí pomohl. Je prý pro každou zlou nemoc. Kdo jí patnácte kapek využívá, hned se uzdraví. Tak mi řekl. Já jí nepotřeboval, a zůstala tedy schována. Tvému bratru jsem jí proto nedal, poněvadž vím, že by žádnému nepomohl. Tobě ji ale svěřím, možná že to bude k tvému štěstí. Jen ji dobře opatruj.“

Janek si láhvičku schoval a oba šli ze sklepa ven.

Druhý den se rozloučil s dobrým otcem a se zlým brat-

rem a kráčel pak tou samou cestou jako první Joza. I musel přijít také na tu mez, kde dříve bratr jeho si odpočinul. Sedna si na ni, vytáhl z kapsy kousek chleba a začal jíst. Tu se hned obsypalo okolo něho mravenců až černo. „I vy ubohé zvířátka, máte asi hlad? Žádný vám tu nic nedá; počkejte, já vám dám, co sám mám.“ Tu jim celý kus chleba na drobečky rozdělil a po zemi nasypal. Mravenci chudinky sbírali a jedli. Janek si na to chvílku poseděl a pak se ubíral dále.

„Až budeš něco potřebovat, pomůžem ti,“ křičeli za ním mravenci.

„Vy mně toho asi pomůžete, ubožátka,“ pomyslí si Janek.

Druhý den přišel na zelenou louku. Tu viděl dva čerty spolu se prát. „To jsou blázni, jak se rvou,“ pravil, „musím je rozehnat.“ Ihned se do nich pustil a skutečně je smířil.

„Když budeš, Janku, od nás něco potřebovat, jen přijď, my ti vždy pomůžem,“ řekli čerti, když odcházeli.

„Vždyť je dobře,“ odpověděl Janek a šel svou cestou.

Třetí den přišel k jezeru. Tu viděl, jak se velikánský kapr v blátě hází a z něho si nijak do vody pomoci nemůže. „Ty bys chudáčku, se tady utloukl,“ řekl dobromyslný Janek, a pojav kapra z bláta, do jezera ho spustil. „Tak, teď si pohovíš.“

„Kdykoli co ode mne potřebovati budeš, jen na mne zavolej,“ řekl kapr, hlavičku z vody povystrčil.

„Dobře, dobře; vždyť já to rád udělal.“

Od jezera přišel přímo do jednoho velikého města. Když vešel do hospody, ptal se, co nového?

„Nic jiného, nežli že s naší princeznou je pořád hůř a hůř.“

„Copak je nemocna?“ ptal se Janek.

„Musíte být z ciziny, že to nevíte; již tomu kolik let,

a teď je jí huř, a nikdo jí pomoci nemůže, ač král oznámil, že ten, kdo ji uzdraví, od něho za manželku ji dostane.“

„Je-li pak hezká?“

„Tot si myslím,“ řekl hospodský, „jako obrázek, třeba nemocná; jedinká její chyba je, že je hrdá.“

„To se napraví,“ pomyslí si Janek. Zaplatil hospodskému a šel ku králi. Když k němu přišel a za lékaře se ohlásit dal, byl hned předvolán a s radostí od krále uvítán. Tu prosil, by jej k princezně dovedl, což král s ochotností učinil. Janek se jí na všecko ptal, jako bůhvíjak učený doktor; všecko ale jen proto, by s ní mluvití mohl, neb se mu náramně zalíbila; potom vytáhl láhvičku a dal jí několik kapek zázračné vody. Když odcházel, přislíbil, že druhý den zase přijde podívat se, jaký oučinek ty kapky míti budou. Nespál ale strachem celou noc, obává se, aby nebylo nemocné ještě huře.

Druhý den byl již časně ráno u krále a nemálo se zara- doval, když uslyšel, že je princezně mnohem lépe. Hned jí ostatní do patnácti chybící kapky dal. Třetí den byla prin- cezna zdráva a jeho nevěstou. On měl velikou radost, ona však nikoli: neboť se jí Janek hrubě nelíbil. Byl sice hezký chasník, to musel každý říci, ale v tom ošumělém šatu vy- padal přece proti ní tuze sprostě. K tomu přišlo ještě, že se právě v tom samém obleku s ní zasnoubiti chtěl, což tu hrdou dámu bolestně urazilo. Ale co dělat; otec to chtěl mít, a dcera viděla, že se musí svému osudu poddat. Udělala si ale výminky, myslíc, že nějak s chytrou ženichovi uklouz- ne. Řekla tedy Jankovi, že si ho dříve nevezme, dokud tři věci, které ona od něho žádat bude, nevyplní. – Z lásky k ní co by byl Janek neudělal? slíbil jí tedy všecko. Tu mu rozkázala: že chce z moře perlu, ale tak velkou a krásnou, jaké posud na světě nikdo nemá. Za sedm dní a sedm nocí chtěla jí míti. Tu bylo s Jankem zle. „Jakpak bych se mohl do hlubiny mořské pustit jako ryba?“ pomyslí si, ale

vtom si vzpomněl na kapra. „Vždyt mně přislíbil, že mi pomůže, až budu od něho něčeho potřebovat; půjdu tedy k němu.“

Rozloučil se s nevěstou a s králem, který dceru plánil, že se svým dobrodincem takové hry provádí, ale on mu to sám vylouval, řka, že to všecko rád učiní. V duchu si však umínil, že se na milence pomstí. Nato odešel k jezeru.

Cestu věděl dobře, a tak tam lehkou přišel. Sedl si na pokraj a hleděl na čistou hladinu jezerní. Tisíc rybiček v něm plavalo, ale velikého kapra neviděl a také nevěděl, jak má na něho zavolat. „I ať je to jak chce,“ pomyslnil si a začal volati: „Kapříčku, kapříčku, já jsem to, abys vyplnil, cos mi připověděl.“

A sotva jeho hlas dozněl, začalo se jezero v dáli lehce vlniti a tiše připloul král jeho s tisícerymi rybami, svými dvořeníny.

„Co žádáš, dobrý Janku?“ ptal se kapr.

Tu mu Janek svou žádost přednesl.

„O to není zle, já ti hned pomohu, jen zde chvílku počkej.“ Nato zmizel. Netrvalo to dlouho, kapr opět tak tiše, jak odploul, zase připloul, jako by byl pro vyrazení po jezeru vesloval. Když přišel až k Jankovi, vyvrhl krásnou perlu k jeho nohous, řka: „Zde máš nejkrásnější a největší perlu, která na hlubině mořské ležela. Vezmi ji a dones princezně,“ a pak se svou družinou zase pod vodou zmizel.

Janek s radostí klenot vzal a k domovu se obrátil. Šel dnem i nocí, by se jen v určitý čas vrátil, což se mu také poštětilo. Na cestě si ale něco vymyslnil, čím by hrdou milenku potrestal. Znal bylinu, která zeleně barvila, ale zase lehkou setřítí se dala. Tu si v lese vyhledal, a rozetřev ji, vlasy ní si namazal.

Sedmý den ráno, když šel s požádaným klenotem k prin-

cezně, myslil každý, kdo jej potkal a neznal, že je to vodník. A což se teprv princezna lekla, když spatřila zelenovlasého ženicha, an jí perlu přináší!

„Kdožpak ti tak ohavně vlasy obarvil?“ ptala se Janka.

„To mně udělaly vodní panny, když jsem jim z moře klenot kradl. Ale to nic nedělá, proto se ti budu přece líbit, vždyť jsem učinil, co jsi sama chtěla.“

Nelíbil-li se jí dříve, nelíbil se jí teď docela, proč si pořád vymýšlela, kam by ho po druhé poslala, by jí přinést nemohl, co by chtěla, a ona jeho zproštěna byla. Konečně si vymyslela, že ho pošle do pekla, netušíc, že tam má dobrého známého.

„Nyní,“ řekla Jankovi, „přineseš mi z pekla zlatou růží, ale musí být tak krásná, jako nejkrásnější samorostlá.“

To byla zase těžká úloha pro Janka, ale na štěstí vzpomněl si na čerty, kterýmž na louce pomohl k smíření.

Král se zase tuze na dceru rozzlobil, že ubohého ženicha tak trýzní a sama sebe hyzdí. Ale Janek mu to všecko zase vymluvil.

Druhý den odešel, by se mohl za sedm dní a nocí z pekla vrátit. Nejhuře bylo, že nevěděl, kudy tam. Šel tedy na louku, kde se čerti prali; když tam přišel, dal se tou cestou, kterou je tenkrát odcházet viděl. Když šel celý den a celou noc, přišel velkým lesem k jednomu vrchu a tam viděl železné dvěře. Klepal na ně, dlouho ale žádný nešel otvírat; konečně se někdo ptal, kdo to klepá? a co kdo v pekle hledá? Tu byl Janek rád, že je na konci své cesty a hned se prohlásil, kdo je. Za chvílku přišel čert a otevřel mu dvěře, i poznal Janka a Janek čerta. Řekl mu hned, proč přišel, a čert mu s ochotností růží přislíbil. „Musíš jen trochu počkat, Janku, až přinesu od pana Lucifera klíče od pokladnice, pak si můžeš vybrat, co budeš chtít.“

To bylo Jankovi vhod. Za chvílku se čert s klíčem přirachotil a vedl Janka do pokladnice. Museli kolikerými

dveřmi kráčel, než tam přišli. Ale jak poslední dvěře otevřel, zůstal Janek jako oslepen. Tu bylo v kádích zlata, stříbra a jiných klenotů taková síla, že kdyby se klenoty z pokladnic celého světa na jedno místo snesly, tolik by jich nebylo jako v té Luciferově pokladnici. Janek byl tak omámen, že ani nevěděl, co má vzít, až tam mezi jinými vzácnostmi také zlatou růží uviděl. Tu si teprv vzpomněl, co má přinést. Vybral si tedy tu růží, k níž mu čert ještě všelijaké jiné skvostnosti na památku přidal. Nato s tím Janek z pekla pospíchal, by včas doma byl, a také vskutku šťastně sedmou noc domů se dostal.

Tu si udělal černou mastičku a ráno, když měl jít s růží k nevěstě, potřel si ní tváře. Princezna leknutím vykřikla, když Janka spatřila, neb myslila, že sám čert pro ni jde. On ji však upokojil a zlatou růží podal. Mělat ovšem z toho klenotu radost, ale přece ještě větší starost, že si již bude muset černého ženicha vzít.

„Jakpak jste přišel k té černé tváři?“ ptala se malomyšlně princezna Janka.

„Když jsem z pekla růží odnášel, pustili se čerti za mnou, aby mně ji vzali, ale já jsem jim přece tak rychle uklouzl, že žádné moci ke mně neměli. Zlostí tedy nadchnuli tvář mou pekelným dechem a ta mi zlým povětrím celá zčernala. Z toho si ale pranic nedělám, věda, že mne tím radší mítí budeš.“

Král tu Janka srdečně litoval a přísně dceři zakázal, aby ženicha nikam již neposílala a do nebezpečení neuváděla.

Ta ale měla pro něj již něco jiného přichystáno. Navěčer přinesly Jankovi princezniny služebnice pytel popele a pytel máku, vysypaly to na podlahu v jeho světnici a dohromady smíchaly. Pak přišla k němu sama nevěsta a přikázala, by to do rána zase čistě, každé zvlášť, do pytle přebral, chce-li, aby si ho vzala.

Když odešla, nevěděl si Janek žádné rady. To bylo

pravé ukrutenství! Jakkak to mohl do rána přebrat? I vzpomněl si na mravenečky. Ale jak se k nim dostat, vždyť to do rána má být přebráno. Jak se tak smutně na tu míchanici dívá, vidí, že se to pohybuje, že v tom něco běhá. Dívá se blíže a tu vidí tisíce mravenců.

„I vy dobré zvířátka, jakpak jste mě slyšely?“

„Vždyť jsme ti povídaly, že máš jen zavolat, že ti přijdem na pomoc.“ A tak ti pracovití dělníci snášeli mák z popele na jednu hromádku; a když se schylovalo k ránu, byla ho hromada a ráno plný pytel a čistého popele též tolik. Janek jim tisíckrát poděkoval a oni zase utíkali na mez.

Časně ráno byla princezna u Janka, by se podívala, daleko-li je s přebíráním. Jak ale užasla, když všechno přebráno viděla! Již nebylo pomoci, to věděla, a protož se také déle nezdráhala.

Otec s radostí hned všechno k svatbě chystati poručil, neboť měla se hlučně a skvostně slaviti. Janek však nebyl docela potěšen; věděl, že ho princezna nemiluje, a to jej tuze mrzelo. Snad by se jí byl zalíbil, kdyby se byl přece pořádně přistrojil, k tomu ale neměl chuti, chtěje marnost a hrdost její potrestati. I zůstal při své hlavě.

Den před svatbou šel k nevěstě a řekl jí: „Já ti, drahá nevěsto, mnoho k vůli udělal, ba až příliš mnoho; a snad bych se ti byl přece zalíbil v předešlé postavě své, ale teď ti to sám za zlé nemám, že mne ráda nemáš, neb vidím, že jsem příliš škaredý; stalo se ale, jak jsem řekl, všechno jen tobě k vůli. Nyní ale i ty mně také něco k vůli udělej. Neslušelo by to, kdybich se já v těchto šatech krásně a skvostně přistrojené královské nevěstě zasliboval; protož se i ty zejtrřejšího dne ustroj do sprosté sukně beze všeho šperku. Možná, že se bohové udobří, kteří tě snad za tvou hrdost mou zpotvořenou tvářností potrestali.“

Princezna, když si jeho slova rozvážila, viděla, že má pravdu, že vždy hrdá byla a obzvláště nebohému ženi-

chovi křivdu dělala. Nemohla mu jeho skromnou, jí však dosti mrzutou prosbu odepřítí. Spokojen a v srdci s ní smířen odešel Janek od ní.

Druhý den byla svatba; všecko bylo skvostné a pěkné; jen ženich a nevěsta vypadali jako žebráci; ženich ve svém oškubaném šatě, s rozcuchanou zelenou hlavou a s černou tváří; nevěsta ve sprosté šedivé sukničce, jako chudá děvčeka. Každý jí to přál, že za svou hrdost trestu došla.

Při stole bylo ale dobrosrdečnému Janku přece krušno, když nevěstu tak smutně vedle sebe seděti viděl. Chtěl ji ovšem ještě trochu poškádliti, její litost ho ale udobřila; a také by byl rád laskavé oko u nevěsty viděl. Šel tedy do svého obydlí a dal si přinést šaty, které mu král k svatbě poslal. Když si vlasy a tvář očistil a nádherný šat oblékl, byl tak hezký, že se mohla každá princezna, byť sebehezčí byla, do něho zamilovati. Přistrojen šel k princezně, která ve svém pokoji seděla. I podivila se, odkud tak krásný mladík k ní přichází, a chtěla se ho již ptát, kdo je a co u ní chce; ale slovo jí na rtech vázlo, když Janek mluvití začal a ona v něm svého zelenovlasého ženicha poznala. Musela se na žádost svého manžela též ve svatební šat přistrojit a oba šli pak spolu do hodovní síně. S plesem a radostí vítali hosté krásný párek. Nato trvaly radovánky celých osm dní. Po osmi dnech jel mladý král pro svého otce. Starému Markovi práce z rukou vypadla, když se čtvero koní a nádherný vůz, v němžto zlatem přioděný pán seděl, u jeho charouzny zastavil. Ale radostí ztrnul, když pán vyskočil, do sedničky vstoupil, starému Markovi okolo krku padl a on v něm svého milého Janka poznal. Tu přišel také bratr, který ani svým očím věřit nechtěl, že by to hloupý Janek byl. Za několik dní se navždy s chaloupkou zase rozloučil a s otcem i bratrem do své země odejel. Když starý král umřel, stal se Janek plnomocným pánem v zemi té a panoval dlouhá léta v lásce a bázni boží.